جورج فوستر ۲۰۲۶/۰۴/۰۵
ترجمه: رحمت آریا

د جورج فوستر یون لیک: له بنګاله تر لندن سفر

دوهم ټوک

(۴۴)

شاهروت Shahroot ته به اغلب وختونه یو مازندراني بوټ جوړونکی یا کفاش راتـهٔ [1]؛ دی له شور او ولولو ډک سړی وو، تل به یې تسبیح اړولې او یا به جومات ته روان وو. دهٔ د خپل کار ټول وسایل شا ته پرېښودل او خپله هټۍ یې خپلې مېرمنې ته پرېښودله او خپله ټوله شتمني یې د یوه آس او یو لوی قرآن په پیرودلو باندې ولګوله او د فارس په ټولو مشهورو زیارتونو باندې وګرځېد. دی ځکه زښت ډېر غمجن وو چې محدود مالي وضعیت یې ورته اجازه نـهٔ ورکوله چې د خپل پیغمبر له مقدسې مقبرې ښخه لیدنه وکړي؛ هغه په دې باور وو چې دا کار به دهٔ مرګ ورته آسانه کړي او په جنت کې به ورته ځای تضمین کړي. نوموړي به د فرض او واجب لمونځونو ترڅنګ نور اضافي نوافل هم کول. هغه دغه لمونځونه په دماغونو کې په ژورو ساندو تر سره کول او داسې حالت به هم وربانديې راغې چې په لوړ غږ به یې چیغې کړې او ته به وایې چې غواړي په وچ زور د جنت دروازې پر خپل مخ خلاصې کړي. دغه بوټ جوړونکی بدخویه سړی هم وو، ډېر ژر خپه کېدهٔ سره له دې چې یو فدا کاره سړی وو خو ددنیوي چارو په اداره کې یې هیڅ ډول نرمښت نـهٔ درلود. له سید سره د یوهٔ حساب پر سر دهٔ اختلاف راپورته سو؛ دا پیسې دومره ډېرې نه وې یوازې درې پنې وې؛ د دواړو تر منځ توده لفظي شخړه راپورته سوه او پایله یې د بوټ جوړونکي په ګټه واوښتله. د هغه خبرې په دومره لوړ غږ وې چې ان زه یې وډار کړم؛ زما ملګري هم دی په یوار هم مسیحي کړ، هم یهود او هم کافر او هغه هم په ټیټکی تپنته وکړه.

دغه بوټ جوړونکي سید زه په یوې بدې موقع کې ولیدلم چې ما له خپل بکسګې ښخه پیسې رااېستلې؛ کله چې نوموړی ووت په ټول کاروانسرای کې یې آوازه خپره کړه چې دغه کشمیری (هغه مهال زه یې په همدې نوم یادولم) ډېرې طلاوې او الماس لري او ویې ویل چې ددې شاهد وو او په خپلو سترګو یې لیدلي دي.

دغسې یوې خبرې ان که په یوهٔ هیواد کې چې که تر ټولو ښه قوانین یې هم درلودای کولی سوای زما مال او زما ځان دواړه له ګواښ سره مخامخ کړي، خو د نړۍ په دې برخې کې خلک په ډېرو کم اهمیتو شیانو خپل ژوند له لاسه ورکوي

---

[1] - فارسي بوټ جوړونکی د هندوي بوټ جوړونکي برخلاف د وګړو له ټیټي پاړکې یا طبقې ښخه نهٔ دئ دی د خپل هیواد د معتبرو سوداګرو په منځ کې یو سوداګر دئ. - لیکوال

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

او زه هم له جدي خطر سره مخامخ سوم. خو له دې سره سره زما ښه چانس او طالع وې چې ان زما خپلو هڅو هم په کې کومه ونډه نـهٔ درلوده؛ همدا طالع وې چې زه يې د ګنګا د سیند د څنډو له ډېرو سختو لارو تر دې ځايه راوستم او خوندي او محفوظ يې وساتلم.
له دې چې د بحث لپاره کومه مهمه موضوع نوره نـهٔ سته نو زه باید خپل افکار له تاسو سره شریک کړم او تاسو ته باید خبر درکړم چې اوس موږ او حاجي محمد د مازندران د رئیس ټاټوبي ته رسېدلي یو او نوموړی د حاجي ملاتړی دئ. حاجي خپله ټوله ريا کاري نوره شا ته وغورځوله او نیغ په نیغه يې راته وويل چې ددې پر ځای چې د پاتې لارې لپاره پر دهٔ ډډه ولګوم زه باید نیکمرغه اوسم چې د آس مصرف او وسایلو ته د اړول سوي تاوان په اړه نور کومه اندېښنه ونه لرم. زه پوهیدم چې دی ددې توان او لیوالتیا لري چې ماته تاوان راورسوي نو په ډېرې خوښۍ مې خپل ټول توافقات ورسره فسخ کړل خو شرط مو دا وو چې مازندران ته به زما د سفر امنيت تضمينوي.
شاهروت Shahroot سره له دې چې اوسمهال د استراآباد تر کنټرول او اداري لاندې دئ خو په حقیقت کې له خپلو مستقلو ځانګو لکه نصير آباد، په خراسان پورې اړه لري. دغه سيمه له مازندران او هزار تيريب Hazaar Tireeb سره يو ځای په آقا محمد خان پورې اړه لري او د هغه له لورې اداره کېږي؛ نوموړی يو له مهمو رئيسانو څخه دئ چې په فارس کې حضور لري. د شاهرود ښار کوچنی دئ او تر يو شمير برخو يې ختين ديوالونه راتاوی دي. د لرګيو د کمښت له وجهې کورونه له خامو خښتو جوړ سوي دي او مسطح کوټې هم په همدغو مصالحو پوښل سوي دي.
په دې سيمې کې ګڼ شمېر کسان ليدل کېږي چې پوزې يې، د لاس او پښو ګوتې او پښې يې د سړو له کبله تاواني سوي دي، ويل کېږي چې د فارس د بل هر ټکي په پرتلې د شاهروت هوا زښته ډېره سړه ده. ددې سيمې اصلي سوداګري د مالوچو صادرات دي چې په خام او د نخ په ډول په مازندران کې توليديږي؛ د هغو په بدل کې د روس د اوسپنو او فولادو سيخان، يوه اندازه ټوکران چې په هلمند کې توليديږي او همدا شان مس، چړې او قاشق پنجې راوړل کېږي. له دې چې بوره ډېر لوړه بيعه لري نو د فارس ټيټه پاړکه يا طبقه ډيره لږه بوره کاروي. دا خلک د بورې پر ځای د شربت په نوم يو جوس جوړوي چې د انګورو له غليظو اوبو څخه جوړيږي. خو داسې ښکاري چې دا شربت دې د اور بلوونکي مادې خاصيت هم ولري، دوی اکثراً دا شربت په خپل خوراک کې د تروو/ ترشو انارو له اوبو سره ګډوي او يو ډول خوندور او سالم اسيد ورڅخه جوړوي.
د جنورۍ د مياشتې په ۱۷ نـېټې د مالوچو له يوې قافلې سره يو ځای سوم او د (ډِهٔ ملا) د کلي پر لور چې څلور فرسخه لیرې وه وخوځېـدم، دا په ديوالونو کې محصور يو کوچنی کلی دئ. هغه آس چې ما په شاهروت کې کرایه کړی وو قوی او چټک ځغاستی آس وو او داسې ښکاريده لکه چې د سفر لپاره ګټوره وسيله وي، ځکه د مازندان د لارې ډیرې برخه له غرنيو سيمو تيريږي چې ځنګلونه او د اوبو نهرونه ډير لري.
زه او سيد په «ډِهٔ ملا Dhey Mollah» کې له تاودهٔ ښـهٔ راغلاست او ښې مـېلمه پالنې سره مخامخ سوو؛ دوه قوي دليلونه ول چې يو يې زما د لارې د ملګرې يا سيد ذاتي لياقت او بل د «سيد» ټولنيز موقعيت وو چې د زيارت ډير سخت او اوږد سفر يې کړی وو نو له دې کبله د خپلو هيوادوالو تر ځانګړې پاملرنې لاندې راغلی وو. ما به د سيد په قدر پيژندنه کې کمی کړی وي چې که د هغې مرستې يادونه ونـهٔ کړم چې زما له مخې يې ډېرې خنډونه ليرې کړل او هغه هوساينه يې راپه برخه کړه چې عادي مسافرينو ته نه تر لاسه کيږي. ددې کلي ميوې چې يو شمير يې لا تر دې

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې ښې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

دمه تازه وي د ډېر ارزښت وړ دي په ځانګړي توګه ددې ځای انار چې د حاجي آباد له انارو سره برابري کوي. د فارس په دې برخه کې ترکاري لکه کرم، ګازري ، مشنګ او شلغم ځانګړی ښه والی لري او د کال د فصل په اوږدو کې د سیمه ییزو خلکو خوراک توکي جوړوي.

موږ په اتلسمي نېټې پینځه نیم فرسنګه لیرې تاک Tauck ته ورسېدلو؛ دا یوه کوچنی کلا ده. هماغه ورځ هوا دومره سړه وه چې د ویالو اوبه کنګل سوي وې او د سفر په لومړیو کې د سړښت له لاسه راته لړزه پیدا سوه. د تاک د سویل په تقریباً اتـهٔ مایلی کې د دمګام Dumgam ښار دئ چې په یوې پراخې دښتي کې ودان سوی او دنګې مُنارې یې له لیرې ښکاري. دا دښته د فارس په راوروسته تأریخ کې په دې شهرت لري چې نادر شاه، سلطنت ته له رسیدلو مخکې په اشرف افغان باندې بریا ترلاسه کړه؛ شاه اشرف افغان هغه مهال اصفهان په واک کې درلود. ډېره پرېکنده جګړه وسوه؛ راپورونه وايي چې د دېرش زرو افغانانو له منځه دولس زره افغانان یا ووژل سول او یا یرغمل ونیول سول. د نادر دغې بریا د نادر ځای او منزلت د شاه طهماس په نظر کې چې د جګړې شاهد وو ډېر لوړ کړ. شاه طهماس د خپل تأیید د لوړې نښې په توګه د فارس د شهزادګانو تر ټولو لوړ ویاړمن نوم چې د فارس په شهزادګانو کې معمول وو نادر ته ورکړ او نادر ته یې اجازه ورکړه چې د سلطنتي مریې په توګه دې د طهماس قلي [2] په نوم ونومول سي.

خوښ به سم که وکولی سم د فارس د امپراتورۍ د ستروالي او پرتم پاتې شونې چې د جلال او عظمت پخوانی مخینه لري او د روم غونډېو او قطعاتو ته یې ماتې ورکړې وه تاسو ته در وښییم؛ خو څه سول هغه رومي ګورېتان/ عقابان چې بریاوو یې یو وخت د نړۍ په هر ګوټ کې ازانګې خپرې کړې وې؟ څه سول هغه رومي سرتیري چې د زغره والو جامو فارسي سرتیرو یوهٔ رومي سردار ته سپکاوی وکړ او یو یرغمل قیصر یې د ننداري لپاره وحشي ملتونو ته ننداري ته وړاندې کړ؟ هغوی د عصر او زمان د ورانکار ځواک تر اغیز لاندې راغلي دي، چې ددوی پر کوچنی نژاد او د انساني ځواک په بې ثباتی ملنډې وهي. موږ کولی سو د فارس په سویلي برخې کې د هغوی لرغوني پاتې شوني ومومو او ان هماغلته د بابل او د تخت جمشید ول په ول پیچلي ورانی ومومو چې یوازې په کمرنګه ډول سره د هغه وخت د پادشاهانو لومړنی ښکلا او سبک ننداري ته وړاندې کوي.

سره له دې چې په شمالي ولایتونو کې ګڼ شمیر زړورو او پیاوړو سرتیرو ژوند کاوهٔ خو دغو ولایتونو ته په ندرت د فارس د شتمنو پام اړول سوی دئ. هغوی ظاهراً د شمال له متروک حالت او سړې هوا څخه ډارېدل، له دې کبله یې غوره بلله چې په تودو سیمو کې ژوند وکړي او همدلته یې په پوهنه او هنر کې پرمختګونه رامنځته کړل. که د فارس امپراتورۍ منفرده واکمني درلودای نو ورته عاقلانه خبره دا وه چې خپله پلازمینه یې خراسان ته لېږدولې وای؛ خراسان داسې ځای دئ چې سالمه هوا لري او خلک یې په پوځي مهارتونو سمبال دي. له بل لوري خراسان داسې موقعیت دئ چې د افغان او تاتار د قومونو د بریدونو د څارنې لپاره مناسب دئ او بل داسې ښار [3] هم لري چې فارسیان ورته درناوی لري او ډېر تعریف او ستاینه یې کوي.

اصفهان او شیراز چې د هېواد په زړهٔ کې موقعیت لري او ډول ډول ویالي او ښکلي ځایونه لري داسې برېښي چې اداري یې خپل استوګن وګړي ضعیف کړي او فساد هڅوي. فارسیان ادعا کوي چې د سویلي ولایتونو پخوانی مشر کریم

---

[2] - دغه پېښه چې د نادر شاه په هکله د فریزر Fraser په شرحه کې یاده سوې په ۱۷۲۹ز کال کې پېښه سوې ده. - لیکوال

[3] - مشهد : لیکوال

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

خان اغلب وختونه هڅول کېدۀ چي په خراسان برید وکړي، په خراسان باندی بري کولی سوای پر ټول فارس باندي بشپړ کنترول په لاس ورکړی وای. خو سره له دې چي نوموړی زړور او جاۀ طلب سړی وو مګر تر ډېره د شیراز په خوندونو کي ډوب سوی وو او د لښکر- لیږد د پیل په اړه یې خپله اکراه ددې ټکي په ویلو توجیه کوله چي د یوې کوچنۍ کلا له اوږدې او خطرناکې محاصرې وروسته به ورته ددۀ آس ته له څو ګونیو وښو پرته بل څه په لاس ور نۀ سي. دی باالضرور په دې پوهیده هماغسي چي د خراسان سرتیرو د نادر د لښکر ملا وتړله او هغه ته یې دا توان ورکړ چي تورکان او افغانان له فارس څخه وباسي او د هند امپراتورۍ ړنګه کړي هغوی به هم ددۀ د لښکر ملا پیاوړې کړې وای. له وختونو وختونو را په دېخوا د فارس شمالي سیمي د سرسختو نیمه پوځي او مهاجمو سرتیرو استوګنځای وو او اغلب وختونه یې خپل بریدونه له غرونو او دښتو څخه مخ په سویل تر هغو پر مخ وړل چي مداومو مهاجرتونو د هغوی شمیر راټیټ کړ او د باندنیو سیمو په سوبو کي یې د هغوی وړتیا محدوده کړه.
په نولسمي نېټي له پینځه نیمو فرسنګو مزل وروسته قلعـۀ اوتاو Killautau ته چي د یوۀ غرۀ په لمني کي واقع وه ورسېدو. د هغي ورځي د سفر په ترڅ کي مو په یوې نسبتاً نرمي ستوغي لارې مزل وکړ چي کوچني ځنګلونه او دېخوا ایخوا یې کرنیزې ځمکي وې. له دې چي دا زموږ د لارې په اوږدو کي وروستنۍ تم ځای وو چي کولی مي سول د مازندران په ختیځي ژۍ کي ځانته ډوډۍ راټوله کړم، نو خپله د اړتیا وړ آذوقه مي همدلته راټوله کړه.

نوربیا

په شلمي نـېټي له پینځه نیمو فرسنګو مزل وروسته...

قدرمنو لوستونکو! د ښاعلي رحمت آریا د آرشیف: لینک

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ